

SAJMEGGY KLÓNOK POPULÁCIÓINAK TERMESZTÉSI ÉRTÉKE A FAISKOLÁBAN

SEBÓK IMRÉNÉ

Kertészeti Egyetem, Budapest

A sajmeggy Magyarországon a leggyakrabban használt cseresznye- és meggyalany. Eddig a faiskolák vadon termő növények magvait használták fel alanyok előállítására, az ezekből fejlődő csemeték azonban egyenlőtlenek voltak. A gazdaságosabb tervszerű termelés érdekében szükségessé vált, hogy ismert megbízható anyag álljon rendelkezésre. A szelekciós munkában először a sajmeggy magtermő fákat, az anyafákat külső tulajdonságaik alapján értékeltük. Majd azokat TERPÓ (1968) geobotanikai és taxonómiai rendszertana alapján meghatározta. Tisztázta, hogy a kiválasztott fajták milyen nagyobb taxonhoz tartoznak. A legkisebb taxon a kultivár, (cv) fontos, a gyakorlat számára is hasznos biológiai tulajdonságait elemeztük ezután. Végül a szelektált magfák származékait mint alanyokat értékeltük. Az alanyok faiskolai értékelésénél figyelembe vettük azok csemeteiskolai értékét, (magkihozatali százalék, ezermagsúly, kelési százalék, csemeteminőség) és oltványiskolai értékét (affinitás, oltványkihozatal-százalék, oltványok minősége). A megfelelőnek talált alanyfajták végleges értékelése a jövőben a gyümölcsösben történik, ahol az alanyoknak a termőrefordulásra, a termés mennyiségre, a gyümölcs minőségére és a fák élettartamára gyakorolt hatását vizsgáljuk. Fontos szempont a szelekciónál az alany növekedőképessége is. Elsősorban gyenge növésű (törpe) alanyt keresünk, amelyben a cseresznye és meggyfajták egyaránt jól fejlődnek a faiskolában. Előnyös, ha a kiválasztott alanyfajták vegetatívan is jól szaporíthatók.

Anyag és módszer

Vizsgálatainkat az Andrásidai Állami Gazdaság Csönget pusztai Üzemegységében 1951-ben kiültetett anyafákon végeztük. A 10×10 m távolságra kiültetett fákat 1962 óta módszeresen vizsgáltuk.

Az előzetes anyafa-szelekció eredményeként vizsgálatainknál az alábbi négy sajmeggyalany fajtával dolgoztunk. A *Cerasus Mahaleb* nyugat-európai alakköréből (subsp. *Mahaleb* var. *Mahaleb*, a dev. „Soróksár” erős növésű, a cv. „Egervár” gyenge növésű. A közép és kelet-európai alakkörhöz (subsp.

Simonkaii var. Bernátsky) tartozó „Korponay” erős növésű, míg a Földközi-tenger menti alakkörből (subsp. Cupaniana var. Fiumana) cv. „Magyar” gyenge növésű. [TERPÓ (1968)].

A különböző fajták termékenyülési százalékait 4 évig évenként 1000—1000 virággal vizsgáltuk. A fák egy-egy ágán levő virágrügyek, majd a gyümölcsök leszámolásával állapítottuk meg a szabadmegporzás eredményeit. Önmegporzást a virágok bimbós állapotban történő pergamentzacskózása után termékenyült termésekből számítottunk. Idegen megporzásnál a kasztrált virágokat a kijelölt porzófajta virágporával mesterségesen beporoztuk. A kötődés befejeződése után tüllhálóval cseréltük ki a pergamentzacskókat.

A fajtakülönbségek meghatározása érdekében a magvak méreteit 3 évig értékeltük. Egy fajtából 5×20 db mag adatait dolgoztuk fel.

A magmérésnél használt elnevezések:

hosszúság = a mag alapjára és csúcsára fektetett két egymással párhuzamos érintő sík távolsága;

szélesség = a mag oldalaira fektetett két — egymással párhuzamos és az előbbi síkokra merőleges — érintő sík távolsága;

vastagság = a mag hasi és háti részére fektetett két az előbbi síkokra merőleges érintő sík távolsága.

A csemetekihozatal százalékát az egyes törzsfák 5×10 dkg magjából kapott csemeték mennyiségéből számítottuk.

Elágazási vizsgálatoknál a magoncok központi tengelyén megszámoztuk az elsődrendű elágazásokat és fajtánként 5×10 csemetéből értékeltük azok egyedenkénti átlagos számát. [BRUNNER, NYÚJTÓ és ANTONINÉ (1968)].

A csemeték gyökérnyak vastagságát a szemzéseredések kiértékelése után mértük, és azok gyakorisági eloszlását értékeltük. [SVÁB (1967)]. Fajtánként 750 db csemetét mértünk.

Oltványiskolában fajtánként 5×150 db telepített csemetéből számítottuk 3 éven keresztül a szemzéseredést, a kikoronásodás mértékét és a magasságnövekedést.

A kapott eredményeket varianciaanalízissel értékeltük.

Értékelés

Tekintve, hogy az alany maradandó befolyást gyakorol a termőfa termésére, életkorára, de más tulajdonságaira is, kiválasztása hasonló értékű, mint a nemes szelekciója. Az ivarosán szaporított alanyok anyanövényeinek öröklődő tulajdonságairól még alig tudunk valamit. A sok ismert származású populációból kiválaszthatjuk ugyan a megfelelőnek ítéltet, de ha a porzó partnert, valamint az anya és apanövény szülőit nem ismerjük, azt sem ellenőrizhetjük, hogy mennyiben hatnak ezek az anyafa magvaiból származó csemetékre. A gyümölcsfajok nagyrészt polihibridek, idegen megporzók, utó-

daik heterogének, ezért a fajtatisztaság és fajtaazonosság a populációknál korlátozott. A csonthéjasok önbeporzó fajtáinál is mindig előfordul idegen beporzás, és ezért ezek sem mentesek a nem kívánatos hasadástól. Olyan genetikailag különböző egyedekből álló állományt adnak, melyek egy vagy több olyan tulajdonsággal rendelkeznek, melyekkel más fajtától elkülöníthetők.

A létesítendő magtermő ültetvények fajtaösszetételének megállapításához tisztáznunk kellett az anyafák termékenyülési viszonyait. [SEBŐKNÉ (1966)]. Önmegporzással csak a cv. „Korponay” szaporítható, a többi fajta idegen megporzó. A cv. „Korponay” jól termékenyíti valamennyi fajtát, maga pedig mind a három fajta virágporától jól termékenyül. Szabad megporzással négy év átlagában 20–26 százalékos kötődést kaptunk, de az egyes fajták között értékelhető különbség nem volt. (I. táblázat)

I. táblázat

Különböző sajmeggy-fajták virágainak termékenyülési százaléka

Fajta	Termékenyülési %	
	szabad	ön
	beporzással	
cv. „Korponay”	20,8	21,5
cv. „Soroksár”	20	3,4
cv. „Egervár”	24,1	0
cv. „Magyar”	25,4	0,8
SzD ₅ %	NS	4,45

A megporzó fajta hatással van a magvak alakjára. Ezt a megállapítást igazolják azok az eredmények, amelyeket a törzsfák megporzó partnereinek kiválasztása érdekében végzett mesterséges megtermékenyítésből kaptunk. (II. táblázat)

II. táblázat

A megporzó fajta hatása a cv. „Korponay” törzsfá magvairak alakjára 1962-ben

Porozó fajta	Hosszúság/ mm	Szélesség/mm	Vastagság/mm	Nagyság
Önbeporzó	8,75*	5,6*	4,67	6,34
Szabad beporzás	9,42	5,92	4,77	6,7
cv. „Soroksár”	8,9*	5,92	4,97*	6,59
cv. „Egervár”	9,2	5,2	4,92 ²	6,67
Vadeceresznye	9,2*	6,12*	5,02*	6,78
SzD ₅ %	0,3	0,19	0,12	

* = a szabad megporzáshoz viszonyítva SzD₅%-on a különbség határozott.

Feltűnő, hogy az önbeporzással kapott magvak mindig kisebbek voltak, mint a szabad megporzásúak. Cseresznye megporzófajta esetén, szélesebbek és vastagabbak voltak a magvak, mint ha a porzófajta sajmeggy volt.

Az egyes fajták magvainak méretei közt is voltak különbségek. A vizsgált fajták a mag hosszúságban és vastagságban többnyire 5%-os szinten különböztek a kontrollként használt cv. „Korponay”-tól, de egymástól is (III. táblázat).

III. táblázat

Sajmeggyfajták magméretei

Fajta	Hosszúság/mm	Szélesség/mm	Vastagság/mm	Nagyság
cv. „Korponay”	9,4	6,08	4,9	6,79
cv. „Soroksár”	8,31*	5,85	4,67**	6,28
cv. „Egervár”	7,86**	5,37*	4,4**	5,88
cv. „Magyar”	6,69**	4,96**	4,14**	5,26
SzD _{5%}	0,88	0,54	0,14	
SzD _{1%}	1,14	0,81	0,21	

* = cv. „Korponay”-tól 5%-os szinten határozottan különbözik.

** = cv. „Korponay”-tól 1%-os szinten különbözik.

A csemeteiskolában a sajmeggyfajtának mint alanynak az értékét az szabja meg, hogy 1 kg magból mennyi és milyen minőségű csemete nevelhető. Ezt az ezermagsúly és a kelési százalék vizsgálatának segítségével állapíthatjuk meg. [SEBŐKNÉ (1968)].

IV. táblázat

A különböző sajmeggyfajták csemetekihozatali %-a közötti különbség

Fajta	Ezermagsúly gr.	Kelési %	Kelési-mennyiség kg/db
cv. „Korponay”	120,3	72,5	6,026
cv. „Soroksár”	94,9**	67,9	7,156**
cv. „Egervár”	76,6**	63	8,474**
cv. „Magyar”	60,1**	61,9	10,312**
SzD _{5%}	7,6	13,1	340
SzD _{1%}	11,6		392

* = cv. „Korponay”-tól 5%-os szinten határozottan különbözik.

** = cv. „Korponay”-tól 1%-os szinten különbözik.

A IV. táblázat szerint a cv. „Magyar” fajta ezermagsúlya a legkisebb és habár kelési százaléka valamivel alacsonyabb, mint a többi fajtáé, magva klónonként így is majdnem kétszer annyi csemetét ad, mint a cv. „Korponay” fajta.

A csemeték minőségében nem mutatkoznak jelentős különbségek a fajták között. A cv. „Korponay” csemeték gyökérnyakvastagsága azonban rendszerint 1–2 mm-rel vékonyabb volt, mint a másik három fajtáé, a cv. „Soroksár”-nál pedig gyakran valamivel vastagabb lett. Ez a tendencia állandó, de nem minden évjáratban ad szignifikáns különbségeket. [BÁRDOS és SEBŐKNÉ (1968)].

A csemetékre jellemző a másodrendű elágazódások száma is. A cv. „Korponay” fajta egy éves csemetéin minden esetben még 1%-os szinten is határozottan kevesebb másodrendű elágazódás volt, mint a cv. „Soroksár” csemetéin.

Oltványiskolában nem találtunk értékelhető különbséget az alanyok között. Amennyiben a telepítéshez I. osztályú csemetéket használtunk, rajtuk a meggy- és cseresznyefajtákkal végzett szemzések eredése egyaránt 65–70% körül mozgott. Az egyéves oltványok minősége a nemes fajtától és nem az alanytól függött.

Összefoglalás

Vizsgálataink eredményeként megállapíthatjuk, hogy magtermelés céljára a cv. „Korponay” fajta oltványai tiszta állományban, míg a másik 3 vizsgált fajta csak megfelelő porozópartnerrel telepíthető. A magtermelő ültetvény közelében cseresznye- vagy meggyültetvény ne legyen, mert az ebben levő fajták mint porozópartnerek a magvak minőségét befolyásolhatják.

A magvak méretei fajtára jellemzőek, ezért valamely anyanövény különböző alakú és nagyságú magvai kevert öröklöttségre utalhatnak.

Az 1 kg magból fejlődő csemeték mennyiségét véve alapul, legjobbnak a cv. „Magyar” látszik, mert 10 000 db/kg kihozatali eredményével messze túlszárnyalja a többi sajmegeggyfajtát, bár a legkevesebb csemetét adó cv. „Korponay” fajta is sokkal jobb eredményt ad, mint a kereskedelmi mag.

Magtermő sajmegeggy ültetvények létesítésénél legmegfelelőbbnek a cv. „Magyar” és cv. „Korponay” fajták vegyes ültetését tartjuk, mind a termésmennyiség, mind a csemeteminőség szempontjából.

Az alanyok végső értékét a termesztés nézőpontjából azonban csak gyümölcsösben mutatott teljesítményük után állapíthatjuk meg.

IRODALOM

- BÁRDOS K. és SEBŐKNÉ. (1968): A szelektált és kereskedelmi csonthéjas alanyok első évi fejlődési különbségei az oltványiskolában. Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Közleményei. XXII. 91–94.
- BRUNNER T., NYÚJTÓ F. és ANTONINÉ (1968): Csonthéjas gyümölcsfaalanyok vizsgálata fiziológiai és morfológiai bélyegek alapján. Szőlő és gyümölcsstermesztés. Vol. IV. 3–11.
- SEBŐKNÉ LOVÁSZ L. (1966): A Prunus Mahaleb fajták értékelése a csemetekertészetben. A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Kiadványa. „Lippai János” Tudományos Ülésszak előadásai, Budapest.
- SEBŐKNÉ LOVÁSZ L. (1968): Sajmegeggy magfák szelektációja. Szőlő és gyümölcsstermesztés. Koordinációs Kiadv. Budapest 4, 133–143.
- SVÁB J. (1967): Biometriai módszerek a mezőgazdasági kutatásban. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.
- TERPÓ A. (1968): A sajmegeggy (*Cerasus Mahaleb* (L.) Mill.) taxonómiai problémái és a gyakorlat. Szőlő- és gyümölcsstermesztés Koordinációs Kiadvány. Budapest, 103–131.

ОЦЕНКА ПОПУЛЯЦИЙ КЛОНОВ АНТИПКИ В ПИТОМНИКЕ

И. ШЕБЕК

Университет Садоводства, Будапешт

РЕЗЮМЕ

В Университете Садоводства с 1962 г. ведётся изучение маточных деревьев (*Cerasus mahaleb*) привитых в 1951 г. на антипке и посаженных в саду Госхоза Андрашхида. Было отобрано 4 сорта: «Шорокшар» и «Эгервар» относится к (*ssp. mahaleb*) «Корпонаи» к (*ssp. Simonkaii*) а «Мадьяр» к группе (*ssp. cupaniana*).

На основе наших наблюдений за этими и морфологически сильных и различными формами установлено, что саженцы сорта «Корпонаи» могут высаживаться с целью получения косточек и без опылителей, а остальные три сорта только с соответственно подобранным опылителем (табл. 1.). По близости маточно-семенного насаждения не должно быть чершни и вишни, так как эти породы как опылители могут влиять на качество косточек.

Разтеры косторек у отделопых сортов размениы. Наблюдается 5% нао разниза в длине и толщине проверенных сортов он сорта „корпома” а Различия по форме и величине косточек в пределах одного маточного дерева говорят о смешанной наследственности, так как форма косточек меняется в зависимости от опылителя (табл. 2).

Большие сортовые различия наблюдались по выходу семян в растсчёте на 1 кг косточек в зависимости от абсолютного веса косточек. Абсолютный вес косточек сорта «Корпонаи» (120,3 г) почти вдвое больше абсолютного веса косточек сорта «Мадьяр» (61,1 г) (табл. 4.). Наилучшим кажется сорт «Мадьяр» дающий 10 000 шт/кг семян, значительно больше остальных сортов антипки, но даже и сорт «Корпонаи» превосходит в этом отношении коммерческие партии косточек.

Не было больших сортовых различий по качеству семян, хотя семена «Корпонаи» характеризовались достоверно меньшим числом разветвлений по сравнению с сортом «Шорокшар».

В поле саженцев не было оценимых сортовых различий в зависимости от подвоя, если использовались семена первого класса. Приживаемость окулировок вишни и чершни составляла 65—70%.

При закладке маточно-семенных насаждений антипки наилучшим способом нами считается совместная посадка сортов «Мадьяр» и «Корпонаи» с точки зрения урожайности и качества семян.

ANBAUWERT DER KLONPOPULATIONEN
DER STEINWEICHSEL FÜR DIE BAUMSCHULE

Frau L. SEBŐK

Universität für Gartenbau, Budapest

ZUSAMMENFASSUNG

Die im Jahre 1951 auf Steinweichsel veredelte samen-trägende Mutterbäume von *Cerasus mahaleb* wurden seit 1962 an der Universität für Gartenbau geprüft. Vier Sorten wurden ausgelesen; zwei von ihnen — cv. »Soroksár« und cv. »Egervár« — gehören zur *ssp. mahaleb*, während cv. »Korponay« gehört zur *ssp. Simonkaii* und cv. »Magyar« gehört zur *ssp. cupaniana*.

Als Resultat der Experimente mit vier auch morfologisch einen wesentliche Unterschied hinweisenden Sorten kann man feststellen, dass cv. »Korponay« auch in Reinbeständen, die anderen drei Sorten nur mit geeignetem Bestäubungspartner einen guten Samenertrag geben können. In der Nähe von Samenanlagen sollen keine Kirschen- oder Sauerkirschenanlagen sein, da diese als Bestäubungspartner die Qualität der Samen beeinflussen können.

Die Dimensionen der Samen sind sortenspezifisch, ihre Längen und Dicken weisen einen signifikanten Unterschied bei P 5% auf. Die Samen mit verschiedenen Formen und Größen irgendeiner Mutterpflanze verweisen auf eine gemischte Vererbung, weil, abhängig vom Bestäubungspartner, die Formen der Samen verschieden sind.

Auf Grund der Zahl der aus 1 kg Samen gewachsenen Sämlingen wurden wesentliche Sortenunterschiede festgestellt, die in engen Verbindung mit dem Saaatgutzahl pro 1 kg stehen. Das Tausendkorngewicht ist bei cv. »Korponay« 120,3 g, das fast das Zweifache ist, als bei cv. »Magyar« (61,1 g). Cv. »Magyar« scheint die beste zu sein, da ihre Sämlingsproduktion (10.000 St/kg) die anderen Sorten hoch überwiegt, obwohl die Sorte cv. »Korponay« die die wenigsten Sämlinge gibt, doch bessere Erfolge aufweist, als die kommerziellen Samen.

Die Qualität der Sämlingen zeigte nur kleine Unterschiede, nur bei Sämlingen von cv. »Korponay« waren die Verzweigungen um P 1% minder als bei cv. »Soroksár«.

In der Baumschule zeigten die Unterlagen keine wertbaren Unterschiede beim Anpflanzen von sämlingen erster Klasse. Das Empfängnisprozent der verschiedenen Kirschen- und Sauerkirschenarten war gleicherweise 65—70%.

Beim Anpflanzen einer Samenanlage halten wir eine Mischung von Sorten cv. »Magyar« und cv. »Korponay« für die beste sowohl im Ertrag, als auch in der Qualität der Sämlinge.